

การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

The Economic Risk Management Factors of Sufficiency Economy Community, Ban Dok-bua, Phayao Province

ประภาพรธรรม ไชยานนท์*

วิรุณศิริ โงมา**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา” นี้ได้ดำเนินการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา และ 2) เพื่อหามาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา โดยเก็บข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากสมาชิกหมู่บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา จำนวน 208 ครัวเรือน หัวหน้าองค์กรชุมชน 10 กลุ่ม หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมการผลิตทั้งหมด 13 กลุ่ม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก การสนทนากลุ่ม

ข้อค้นพบจากการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา พบว่า มีความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ 12 ประเด็นตามลำดับความเสี่ยง คือ 1) ความเสี่ยงด้านการใช้สารเคมีในการเกษตร สำหรับการปลูกข้าว และการควบคุมวัชพืชในแปลงเกษตร 2) ความเสี่ยงด้านระบบการจัดการข้าว เกิดจากการขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านธุรกิจ 3) ความเสี่ยงด้านผู้สืบทอด

*Ph.D. (Management) Adamson University (2003), ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์สังกัดโปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

**DBA. University of South Australia (2008), ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดโปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เจตนารมณ์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดน้อยลง โดยมีสาเหตุมาจากบุตรหลานไปศึกษา และประกอบอาชีพนอกพื้นที่ และขาดความสนใจที่จะสานต่ออาชีพของบิดามารดา 4) ความเสี่ยงด้านปริมาณน้ำใช้สำหรับการเกษตรลดลง เนื่องจากพื้นที่แหล่งกักเก็บน้ำของชุมชนถูกบุกรุกและเกิดภัยธรรมชาติ ทำให้เกิดการตื่นเงิน 5) ความเสี่ยงด้านองค์ความรู้ เกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 เช่น ภาษาต่างประเทศ วัฒนธรรม และ ประเพณี 6) ความเสี่ยงด้านค่าครองชีพสูงขึ้นจากการที่คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป มีการบริโภคสินค้ามากขึ้น 7) ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบสำหรับการผลิตหัตถกรรมมีจำนวน ลดลงและมีราคาสูง เนื่องจากสินค้าหัตถกรรมจากชุมชนเป็นที่ต้องการมากขึ้น 8) ความเสี่ยง ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ โฮมสเตย์ให้เป็นระบบที่ทันสมัยและเป็นมาตรฐาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 9) ความเสี่ยงด้านการใช้พลังงานทดแทนซึ่งยังมีน้อยไม่เพียงพอ กับความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง 10) ความเสี่ยงด้านการจัดการขยะ ในชุมชนทั้งจากคนในชุมชนเอง และนักท่องเที่ยวที่ยังขาดความตระหนักในการจัดการ สิ่งแวดล้อม 11) ความเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น และ 12) ความเสี่ยงด้านยาเสพติดแพร่ระบาดในชุมชน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของยุค โลกาภิวัตน์เยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อในรูปแบบต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

ผลการหามาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง บ้านคอกบัว จังหวัดพะเยา พบว่า มาตรการและแผนงานควบคุม ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้านรายจ่ายและด้านการสร้างจิตสำนึกและสืบทอดองค์ความรู้ โดยมาตรการและแผนงาน ควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง ในการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยตัวชุมชนเองควรพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ให้ความสำคัญและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดการองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนสร้างเครือข่ายทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรม ร่วมกัน

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ, ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง, บ้านคอกบัว จังหวัดพะเยา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the social and economic structure and the economic risk management of sufficiency economy community in Ban Dok-Bua village, Phayao Province and 2) to find measures and plans to control economic risks of sufficiency economy community in Ban Dok-Bua village, Phayao Province. Questionnaires, interview forms and focus group discussion form were used to collect both quantitative and qualitative data from 208 households in the village, including 10 community leaders, 13 chiefs of production groups and concerned officers.

The findings of this research are described as follows:

With regards to social and economic structure and the economic risk management, twelve risk factors were found and listed as follows: 1) the use of chemicals risks used in rice plantations and weed control in agricultural plots 2) rice production risks due to lack of knowledge on the management side of the business 3) declination of sufficiency economy inheritors risks caused by children to study and work outside the area 4) the risks of inadequate water for irrigation caused by the encroachment to catchment area of the community and natural disasters 5) insufficient knowledge of AEC risks such as insufficient knowledge of foreign languages and cultural traditions 6) the risks of the higher living expenses because of the changes in community lifestyle and increased goods consumptions 7) handicraft's raw materials risks due to increased in price and availability coupled with the increased demand in goods produced from communities 8) homestay management risks due to the tourism demand. There is a need to upgrade its management standards and service system. 9) alternative energy risks due to the increased demand in energy and its insufficiency to provide constant energy with the rising demand 10) waste management risks both from the community itself and tourists who lack awareness of environmental management 11) elderly's health risks and the increase in number of elderly people and 12) the epidemic of illegal drugs risks due to the dynamics of globalization and easier access to various media.

With regards to measures and plans to control economic risks of sufficiency economy community in Ban Dok-Bua village, Phayao Province, it was found that there were 4 measures and plans to curb the economic risks which are: 1) the preparation of household

accounts 2) the measures to increase revenue 3) the guidelines for reducing household expenditures and 4) creating consciousness and inheritance of knowledge. The above measures and plans used the sufficiency economy philosophy as a guide to solving problems.

Research recommendations were: the community should develop its potentials, focus on Sufficiency Economy, and preserve the knowledges and folk wisdom. More than that, networking is necessary for knowledge exchange at sub-districts, districts, villages and provincial levels to promote the exchanges and implement joint activities.

Keywords: Risk Management in Economic Factors, Sufficiency Economy Community, Bandok-bua, Phayao Province

บทนำ

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มุ่งเน้นการผลิตในเชิงปริมาณ ทำให้ขาดการพึ่งตนเอง ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคไม่มีภูมิคุ้มกันต่อการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตั้งอยู่บนความประมาททั้งในการดำเนินธุรกิจและการใช้ชีวิต ที่สำคัญละเลยการตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค ส่งผลต่อความเป็นอยู่และการใช้ชีวิต ซึ่งจะเห็นได้จากการที่บางชุมชนหรือหมู่บ้านมุ่งเน้นการผลิตในเชิงปริมาณมากเกินไป มีการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก ส่งผลถึงปัญหาด้านสุขภาพในที่สุด สุดท้ายแล้วรายได้ที่หามาได้ก็ต้องเสียไปในรูปของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลโดยไม่เหลือเงินเก็บ เป็นหนี้เป็นสิน เป็นวัฏจักรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่าการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การแข่งขันที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้ชีวิตความเป็นอยู่คนในชุมชนดีขึ้นจริงหรือไม่ หากความเป็นจริงแล้วการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความพอดี พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ควบคู่ไปกับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีในการอยู่รอดของชุมชนและสังคมไทย และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของหลายชุมชนในประเทศไทยที่เห็นว่าทางเลือกนี้เป็นทางออกที่จะทำให้เกิดความพัฒนาที่ยั่งยืนได้ รวมทั้งหมู่บ้านดอกบัว ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดพะเยา ด้วย

บ้านดอกบัว ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดพะเยา เป็นหมู่บ้านที่ชนะเลิศตามโครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

“อยู่เย็นเป็นสุข” และเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง ระดับจังหวัดพะเยา ในปี 2551 โดยมีนายบาล บุญก้า เป็นผู้ใหญ่บ้านซึ่งได้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านดีเด่นประจำปี 2551 ด้วย นอกจากนี้หมู่บ้าน ดอกบัวยังได้รับรางวัลชนะเลิศด้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประเภท ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งที่ 2 อีกด้วย ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนา หมู่บ้านจนประสบความสำเร็จ หมู่บ้านดอกบัวเป็นหมู่บ้านที่ประชากรส่วนใหญ่มี อาชีพหลักเป็นเกษตรกร เช่นทำนา ทำสวน ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และอาชีพหัตถกรรมจักสาน โดยมีกลุ่มอาชีพจักสานแข่งไม่แพ้เป็นอาชีพที่ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ผลิตภัณฑ์เด่นของชุมชน ได้แก่ ข้าว หญ้าแพงโกล่าผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่(เข่ง) และผลิตภัณฑ์ จากผักตบชวา หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็ง ตามการศึกษาของ อำพน กิตติอำพน (2551) กล่าวว่า การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต้องมีการเชื่อมโยงให้ชุมชนมีแผนชุมชนก่อน โดยที่แผนชุมชนต้องมีที่มาจากปัญหาของชุมชนเอง ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาด้วยตนเอง และ เสนอแนะแนวทางการแก้ไขด้วยตนเอง เช่นเดียวกับหมู่บ้านดอกบัวที่ได้นำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ สารเคมีมากเกินไป ส่งผลไปถึงสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน ตลอดจนปัญหาเรื่อง ปากท้อง รายรับ รายจ่าย หนี้สิน เป็นต้น และถึงแม้ว่าหมู่บ้านดอกบัวเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงที่ได้รับรางวัลหลายรางวัล แต่การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก หลายๆ ปัจจัยที่เข้ามากระทบการดำเนินงานของหมู่บ้านดอกบัว ย่อมส่งผลให้เกิด ความเสี่ยงทางด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงแห่งนี้ ไม่มากนักน้อย ทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว โดยความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจนี้มีกรอบการศึกษา ตามการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนเป็นความเสี่ยงทางเศรษฐกิจตามกรอบ การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทยด้วย ซึ่งได้แก่ ด้านการจัด ทำบัญชีครัวเรือน ด้านการสร้างรายได้ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ และด้านการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาทั้งเป็นตัวกำหนดวัตถุประสงค์ของการบริหาร ความเสี่ยง และยังนำมาใช้ในขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารความเสี่ยงคือ การหาแนวทาง ในการจัดการความเสี่ยง เพื่อให้แนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางที่จะทำให้หมู่บ้านดอกบัว เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

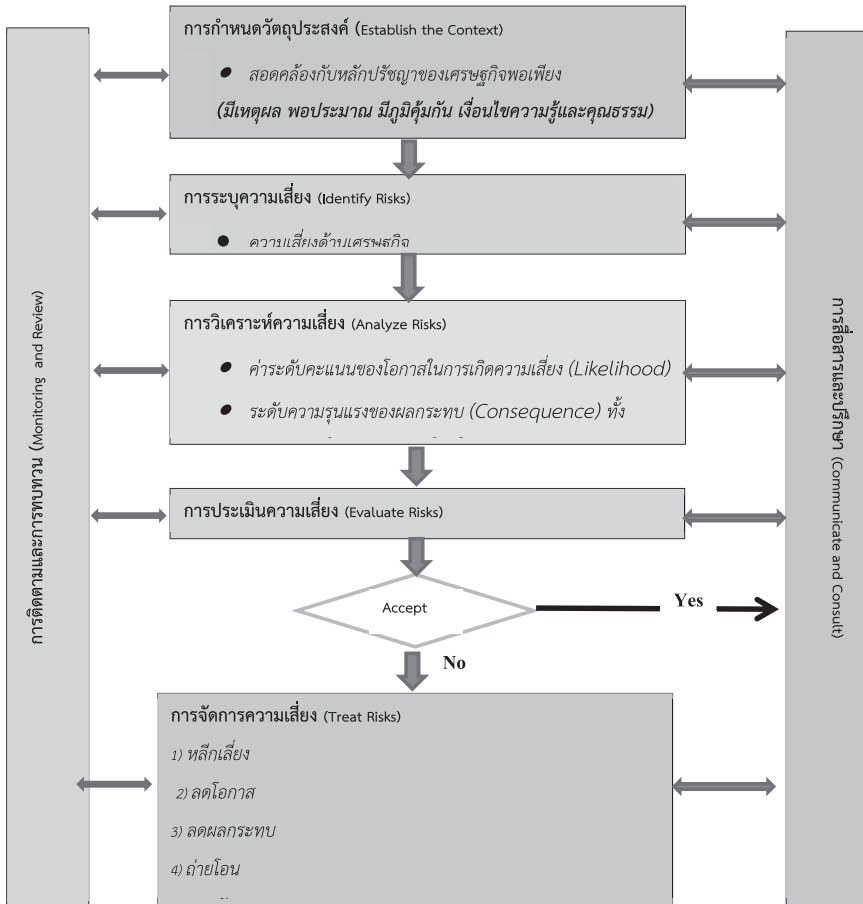
1. เพื่อศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา
2. เพื่อหามาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แนวคิดกระบวนการในการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Process) ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังต่อไปนี้
  - 1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์
  - 1.2 การระบุความเสี่ยง
  - 1.3 การวิเคราะห์ความเสี่ยง
  - 1.4 การประเมินความเสี่ยง
  - 1.5 การจัดการความเสี่ยง
  - 1.6 การติดตามและการทบทวน
  - 1.7 การสื่อสารและปรึกษา
2. แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง คือ มีเหตุผลพอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ในการกำหนดวัตถุประสงค์และการหาแนวทางการจัดการความเสี่ยงในกระบวนการบริหารความเสี่ยงด้วย

และรูปแบบกรอบแนวคิดของการศึกษานี้สามารถเขียนเป็นแผนภาพแสดง
ความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ

1. แผนบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอแก้ว
จังหวัดพะเยา ตลอดจนรายงานระบบเตือนภัยล่วงหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์เมื่อมีความเสี่ยง
เกิดขึ้นในชุมชน

2. ได้แนวทางในการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัวให้ดำรงอยู่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน
3. ได้ต้นแบบการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งในและนอกจังหวัดพะเยา

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา” นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งตามกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยสามารถแบ่งหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย
2. แนวคิดการบริหารความเสี่ยง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

สิ่งที่สำคัญและนำไปสู่การพัฒนาประเทศคือ เศรษฐกิจแบบฐานราก และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฐานรากต้องเน้นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีหลักการสำคัญคือการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และผลที่ตามมาคือเงินออม จริงแล้วการเพิ่มการออมสามารถทำได้โดยการดูแลรายจ่ายให้ดี และการเพิ่มรายได้ของชุมชนนั้นต้องเกิดจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในสถานะที่มีการแข่งขันสูงก็ตาม จากแนวคิดดังกล่าวหากนำมาสู่แนวปฏิบัติให้เห็นผล ควรถูกนำไปกำหนดในแผนชุมชน แผนชุมชนนี้เองที่เป็นแผนที่มาจากปัญหาของชุมชน ที่ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาด้วยตนเอง และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขด้วยตนเอง เหมือนอย่างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัวที่เป็นพื้นที่ศึกษา

นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ยึดกรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2554: 21) มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศศึกษาวิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดหน้าที่ ประการหนึ่งในการพัฒนาระบบ

และกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออมและการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การชุมชนและเครือข่ายขององค์การชุมชน บริหารจัดการให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จากภารกิจข้างต้น กระทรวงมหาดไทยจึงไว้วางใจมอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง โดยขยายผลในกระบวนการทำงาน โดยดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 ด้าน คือ ลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ปลูกคอกบายนุข) เพิ่มรายได้ (มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) การเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัสดุอินทรีย์ในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้) และได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืน โดยทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบมีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัดคือ

1) ด้านจิตใจและสังคม ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ สามัคคี มีข้อตกลงข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ชีตหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดภัย

2) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ การออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

3) ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ มีและใช้ข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน สร้างเครือข่ายการพัฒนา

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ฯ มีกลุ่ม/องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทนและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแบ่งศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้านเป็น 3 ระดับคือ

- ระดับ “พออยู่ พอกิน” เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติ ทำกิน ทำใช้ในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออมและขึ้นก้าวน้ำ

- ระดับ “อยู่ดี กินดี” เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน

- ระดับ “มีงมี ศรีสุข” เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กร เครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดการสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน

2. แนวคิดการบริหารความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา จะเน้นความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการวิจัยและเป็นการศึกษา ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ และขอบเขตของการบริหารความเสี่ยงประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง การประเมิน ความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยง การติดตามและการทบทวน และการสื่อสารและที่ปรึกษา เพื่อให้ได้แผนบริหารความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยง หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์ ต้องให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และความเสี่ยงที่องค์กรสามารถยอมรับได้ ให้สอดคล้องกับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดหลักการ 3 องค์ประกอบ คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไขคือความรู้และคุณธรรม

2) การระบุความเสี่ยง หมายถึง ขั้นตอนการค้นหาความเสี่ยงว่ามีความเสี่ยงใด เกิดขึ้นบ้างกับองค์กร โดยเริ่มจากเหตุการณ์ หรือกิจกรรมในกระบวนการปฏิบัติงาน ที่อาจเกิดความผิดพลาดเสียหายจนเป็นเหตุให้องค์กรไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

3) การวิเคราะห์ความเสี่ยง หมายถึง ขั้นตอนของการประเมินโอกาสในการเกิด ความเสี่ยง และการประเมินระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

4) การประเมินความเสี่ยง หมายถึง ขั้นตอนการนำความเสี่ยงที่ได้มาจัดลำดับ ความสำคัญและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความเสี่ยงที่ตั้งไว้ว่าความเสี่ยงนั้นๆ สามารถยอมรับ ได้หรือไม่ และหามาตรการในการจัดการความเสี่ยงนั้นๆ

5) การจัดการความเสี่ยง หมายถึง แนวทางการจัดการความเสี่ยงในกรณี ที่ ความเสี่ยงนั้นไม่สามารถยอมรับได้ ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง การลดโอกาสเกิดความเสี่ยง การลดผลกระทบความเสี่ยง การถ่ายโอนความเสี่ยง และ การยอมรับความเสี่ยง

6) การติดตามและการทบทวน หมายถึง กระบวนการติดตามความเสี่ยงเพื่อให้ มั่นใจได้ว่าการจัดการความเสี่ยงมีคุณภาพและมีความเหมาะสม และได้รับการรายงาน ต่อผู้บริหารที่รับผิดชอบ โดยรายงานความเสี่ยงสามารถแสดงให้เห็นเป็นแผนภาพ ความเสี่ยง หรือตารางความเสี่ยง

7) การสื่อสารและปรึกษา หมายถึง การสร้างระบบการบริหารความเสี่ยง การประชาสัมพันธ์ให้กับทั้งภายใน และภายนอกองค์กร ได้รับรู้

โดยประเภทของความเสี่ยงนั้น เจริญ เจษฎาวัลย์ (2546) ได้แบ่งประเภทของ ความเสี่ยงออกเป็น 2 ประเภท คือ ความเสี่ยงที่มีความแน่นอน และความเสี่ยงที่ไม่มีความแน่นอน

ความเสี่ยงที่มีความแน่นอน

1. ความผิดพลาดบกพร่องอันเกิดจากการปฏิบัติงานของมนุษย์ ซึ่งจะเกิดจากการขาดทักษะหรือการขาดความตั้งใจในการทำงาน หรือการขาดสมาธิในการทำงาน

2. ความผิดพลาดบกพร่องอันเกิดจากการทำงานของเครื่องจักร ได้แก่ การทำงานผิดปกติ การหยุดชะงัก หมดยุการใช้งาน ความเสื่อมสภาพ การสึกหรอ หรือถึงกำหนดการเปลี่ยนกลไกภายในเครื่องจักร ย่อมนำมาซึ่งการปฏิบัติงานผิดพลาดได้

3. ขีดจำกัดความสามารถของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการดำเนินกิจกรรมที่เผชิญการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามกาลเวลา หรือภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่

4. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการดำเนินงาน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ความเสี่ยงที่ไม่มีความแน่นอน หมายถึง ความเสี่ยงที่ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด ได้แก่

1. ภัยธรรมชาติที่รุนแรง เช่น แผ่นดินไหว อุทกภัย

2. ภัยจากมนุษย์ ได้แก่ การปล้นจี้ การวางเพลิง การทุจริตจากบุคคลภายนอก หรือบุคคลภายใน

สำหรับบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) และสำนักงานตรวจสอบภายในและฝ่ายพัฒนาบุคลากร (2545) ได้จำแนกความเสี่ยงออกเป็น 2 ประเภท โดยอาศัยปัจจัยแหล่งกำเนิดเป็นเกณฑ์ ดังนี้

1) ความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเสี่ยงที่เกิดจากขั้นตอนและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงที่เกิดจากตัวบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ความเสี่ยงที่เกิดจากความไม่พร้อมในเรื่องงบประมาณการเงิน ความเสี่ยงที่เกิดจากกลยุทธ์และนโยบายในการบริหาร

2) ความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเสี่ยงที่เกิดจากสถานะการแข่งขัน บริษัทคู่แข่ง ความเสี่ยงที่เกิดจากบริษัทคู่ค้าและผู้ส่งมอบงานให้เรา ความเสี่ยงที่เกิดจากกฎหมายกฎระเบียบราชการ และความเสี่ยงที่เกิดจากสถานะเศรษฐกิจและการเมือง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมชัย วงษ์นายนะ และ ทวนทอง เขาวทิตพิงศ์ (2556) ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน ในจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดตาก ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาสภาพ และปัญหา การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความต้องการเกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ไม่ได้เลี้ยงสัตว์หรือเลี้ยงปลา เพื่อลดรายจ่ายของครอบครัว การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลักยังไม่เข้มแข็ง การประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ดี การดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ ในด้านการเรียนรู้ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนน้อย คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บางหมู่บ้านไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน ขาดกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในหรือคนนอกชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหาน้อย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า กิจกรรมที่ให้ความรู้เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีน้อย ประชาชนส่วนหนึ่งไม่เข้าร่วมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ดำเนินการไม่ได้ผล ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน ขาดความรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน และด้านจิตใจและสังคม พบว่า กิจกรรมการสร้าง ความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้านไม่น่าสนใจ ประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก ประกอบด้วย 11 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แกนนำ ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องให้มีความสามารถในการคิดและความสามารถในการวางแผน 2) พัฒนาการจัดระบบข้อมูลและฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันให้ถูกต้องและครอบคลุมเพื่อใช้ในการวางแผน 3) พัฒนาการจัดทำแผนชุมชนที่มุ่งส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 4) พัฒนาการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการหมู่บ้านให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5) พัฒนาศักยภาพของผู้นำของคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ให้มีความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 6) ส่งเสริมให้ประชาชนให้ความสำคัญและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการที่หลากหลาย 7) ส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 8) พัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มต่างๆ ให้เข้มแข็ง 9) สร้างเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัด เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน 10) พัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในทุกระดับ โดยเน้นให้องค์กรภาคประชาชนมีส่วนร่วม และ 11) ส่งเสริมให้มีการนำผลการติดตามและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อเนก ชิตเกษร และพรพรรณ ชัยปิ่นชนะ (2552) ศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าด้อม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว บ้านไร่ป่าคาให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชนและเพื่อเสริมสร้างพัฒนาบ้านไร่ป่าคาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่าชุมชนดังกล่าวมองข้ามองค์ความรู้ภูมิปัญญาในเชิงลึก จึงไม่มีการนำเอาความรู้เหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดต่อเยาวชนคนรุ่นหลัง แท้ที่จริงองค์ความรู้ในเชิงลึกเหล่านี้เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น องค์ความรู้ทางด้านเทคนิคการเลี้ยงโคขาวให้เป็นโคขาวที่มีสุขภาพดีโดยใช้ภูมิปัญญาพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับซึ่งเรื่องราวภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ถูกบันทึกในเอกสารทั่วไป และการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาที่มีความยั่งยืนเนื่องจากว่าจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวนั้นมาจากคนภายในชุมชนเห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา ในภูมิปัญญาเหล่านั้นจะร่วมกันอนุรักษ์ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง จากนั้นจึงขยายขอบเขตการท่องเที่ยวโดยมุ่งนักท่องเที่ยวจากภายนอกพื้นที่

ข้อเสนอแนะด้านการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนนั้น พบว่าคือการพยายามถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในเชิงลึก เข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดต่อเยาวชนคนรุ่นหลัง แท้ที่จริงองค์ความรู้ในเชิงลึกเหล่านี้เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และเพื่อให้การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาที่มีความต่อเนื่องควรสร้างความตระหนักให้คนภายในชุมชนเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของคนในชุมชนก่อน ซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ส่วนข้อเสนอแนะด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเพื่อศึกษานั้น จะต้องทำการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร สถาบันการศึกษา

และหน่วยงานราชการ เพื่อให้การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดมีประสิทธิภาพ ได้แก่ กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ต้องให้ข้อมูลเชิงลึกที่น่าเชื่อถือและมีจุดขายที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน กลยุทธ์ด้านราคาจะต้องตั้งราคามบนพื้นฐานของค่าใช้จ่ายและต้องไม่สูงจนเกินไป เนื่องจากการตั้งราคาที่สูงเกินไปนั้นจะมีผลต่อภาพลักษณ์ในเชิงลบ แต่การสร้างรายได้นั้นอาจมาจากการขายบริการหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่นผลิตภัณฑ์เกษตร เกษตรแปรรูป ผลิตภัณฑ์จักสาน ควบคู่ไป กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดต้องใช้รูปแบบที่สื่อสารที่เน้นเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม เช่น แผ่นพับ การส่งจดหมายไปยังกลุ่มเกษตรกร สถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการ นอกจากนี้ใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานราชการโดยการออกฐาน จัดนิทรรศการความรู้ร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างและเป็นการขยายฐานลูกค้าในอนาคต โดยการสร้างเว็บไซต์แนะนำหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังหมู่บ้าน หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเพิ่มความหลากหลายและสร้างมูลค่าเพิ่มในการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

รัชชัช เฟ็งพินิจ และคณะ (2554) ได้ศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษาปัญหาในการทำการเกษตรกรรมและตัวชี้วัดความสำเร็จของเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ผลการศึกษาปัญหาในการทำการเกษตรกรรมของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานสามารถแบ่งประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาภายใน ได้แก่ สุขภาพไม่แข็งแรง ขาดแรงงานหรือผู้สืบทอดงาน ขาดความรู้และประสบการณ์ ไม่มีเงินทุนหนี้สิน รายรับรายจ่ายไม่สมดุล และครอบครัวแตกแยก 2) ปัญหาภายนอก ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำ สารพิษตกค้าง โรคระบาด ขาดตลาดรองรับผลผลิต ขาดการสนับสนุนจากภายนอก ค่าครองชีพสูง และศัตรูร้ายทำลายพืชผล 3) ปัญหาจากธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้ง แมลงศัตรูพืช น้ำท่วม และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และ 4) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ไม่มีแหล่งน้ำ ต้นทุนการผลิตสูง ขาดพันธุ์พืชที่หลากหลาย ขาดเครื่องมือในการทำเกษตร ไม่มีที่ดินทำกิน และค่าแรงงานแพง

และจากประเด็นปัญหาในงานวิจัยที่ได้พบทวนมานี้นำไปสู่ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา และสำหรับแผนงานและมาตรการในการจัดการกับความเสี่ยงนั้นๆ ที่จะเกิดขึ้น ได้มีงานวิจัยที่เสนอแนะแนวทางในการจัดการกับความเสี่ยงดังกล่าว ได้แก่งานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ชัยปัดดา และคณะ

(2555) ได้ศึกษายานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง: คู่มือปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของหมู่บ้านอำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของหมู่บ้านกู พบว่าได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ 1) กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชเพื่อบริโภคในครัวเรือน การผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพเพื่อการเกษตร การใช้พันธุ์พืชและสัตว์ที่ทางราชการส่งเสริม การใช้วัสดุคูป ในชุมชนเพื่อการผลิตสินค้า เช่น ใช้ไม้ไผ่ทำเครื่องจักสาน รณรงค์การใช้พลังงานอย่างประหยัด ใช้จักรยานในการสัญจร ไปมา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน 2) กิจกรรมด้านเพิ่มรายได้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ การทำอาชีพเสริมของครัวเรือน เช่น ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด แกะสลักไม้ ปลูกยางพารา จักสานไม้ไผ่ เป็นต้น และทำเกษตรตาม แนวทฤษฎีใหม่ และกิจกรรมที่สองคือ จัดกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ได้แก่กลุ่มพัฒนาอาชีพ ทอผ้าไหมบ้านกู กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายจิด กลุ่มข้าวกล้อง-ชมองคีรีนคร เป็นต้น โครงสร้าง การบริหารงานของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มประกอบด้วยกรรมการและสมาชิก มีการฝึกอบรม ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ และการผลิต มีแผนเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย เพิ่มการผลิต แผนพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้า 3) กิจกรรมป้องกัน ยาเสพติด ได้แก่ โครงการชาวบ้านร่วมใจสู้เมืองไทยแข็งแรง โครงการถักทอพลังเยาวชน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการให้ความรู้เรื่องการลด ละ เลิกบุหรี่ สุรา เป็นต้น และยังมีอาสาสมัครพลังแผ่นดินเพื่อเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยจัดกิจกรรม อยู่เวรยามตามป้อมยามของหมู่บ้านเป็นประจำ เพื่อเฝ้าระวังลูกหลานไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติด ส่งเสริมกีฬาเยาวชนด้านยาเสพติดภายในตำบลและระหว่างตำบล 4) จัดกิจกรรม ส่งเสริมสุขภาพ ให้มีความสำคัญกับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และ 5) กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรณรงค์ลดการใช้สารเคมี ในการเกษตร โดยประชาสัมพันธ์เสียงตามสายจากหมอดิน ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้สมุนไพรแทน การส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลอย่าง ถูกวิธี และการดูแลรักษาแหล่งน้ำโดยองค์กรประชาชนทุกภาคส่วน เป็นต้น

อีกหนึ่งการศึกษาที่ศึกษาตัวชี้วัดสู่ความสำเร็จโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ได้แก่ การศึกษาของรัชชัช เพ็งพินิจ และคณะ (2554) ได้ศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน และพบว่า ตัวชี้วัดสู่ความสำเร็จของเกษตรกรจากปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ตามคุณลักษณะ

ความพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ ประกอบด้วย พอใจในสิ่งที่ตน พอกินพออยู่ พอใช้ ทำจากน้อยไปหามาก รู้จักตนเอง ทำตามกำลัง ไม่ตามกระแส และไม่เดือดร้อน หรือสบายเกินไป 2) ความมีเหตุผล ประกอบด้วย ไม่เห็นแก่ตัว รับฟังความคิดเห็นคนอื่น วางแผนการทำงาน ไว้เนื้อเชื่อใจ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำตามกำลัง เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของงาน เสียสละ ยึดหลักธรรม ไม่ใจร้อน และทำจากน้อยไปหามาก 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ประกอบด้วย ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก ครอบครัวย่อมนั้น อดรายจ่าย ไม่ตามกระแส ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นและสมุนไพร ร่างกายแข็งแรง พอกินพออยู่พอใช้ มีลูกหลานสืบทอด สามัคคี แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชุมชนเข้มแข็ง รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน และมีเงินออม 4) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย อดรายจ่าย เรียนรู้ รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน พอใจในสิ่งที่ตนมี ทำตามกำลัง ไม่สร้างหนี้ ครอบครัวย่อมนั้น ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก และทำบัญชีครัวเรือน และ 5) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน รู้จักตนเอง เลิกบอขาย मुख รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นคนอื่น เหลือกินแจก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยึดหลักธรรม สามัคคี และรักษาสืบทอดประเพณี

ระเบียบวิธีวิจัย

ซึ่งประกอบด้วย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดพื้นที่ และการจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ในการศึกษาคครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา

1. ประชากรในการศึกษากระบวนการระบุความเสี่ยง (Identify Risks) กระบวนการจัดการความเสี่ยง (Treat Risks) และกระบวนการติดตามและทบทวน (Monitoring and Review) ของการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ หัวหน้าองค์กรชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 10 กลุ่ม หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมการผลิตทั้งหมด 13 กลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. ประชากรในการศึกษากระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยง (Analyze Risks) ของศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สมาชิกหมู่บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา จำนวน 208 ครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้ในการระบุกระบวนการระบุความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

จากการรวบรวมเอกสารทุติยภูมิ โดยมีขอบเขตประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้านรายจ่าย ด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก ด้านการออม และด้านการดำเนินการสร้างรายได้ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ โดยพัฒนาแบบสอบถามจากประเด็นความเสี่ยงที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยมีขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามประกอบด้วยความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้านรายจ่าย ด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก ด้านการออม และด้านการดำเนินการสร้างรายได้ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน โดยเป็นแบบสอบถามเพื่อหาค่าระดับคะแนนของโอกาสในการเกิดความเสี่ยง และระดับความรุนแรงของผลกระทบ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจจากสัมภาษณ์ในกระบวนการระบุความเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจ จากหัวหน้าองค์กรชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 10 กลุ่ม หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมการผลิต 13 กลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจจากแบบสอบถามเพื่อการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ จากประชากรจำนวน 208 ชุด

3. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดสนทนากลุ่มย่อย ในกระบวนการจัดการความเสี่ยงและหาดัชนีชี้วัดความเสี่ยง (KRI) จากหัวหน้าองค์กรชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 10 กลุ่ม หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมการผลิต 13 กลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน

การกำหนดพื้นที่

การศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัวจังหวัดพะเยานี้ ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ บ้านบัว (ดอกบัว) หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเภทชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมที่จะเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชนต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ความสำเร็จของชุมชนบ้านดอกบัวอีกทั้งชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทั้งในตัวผู้นำ และสมาชิกของชุมชน มีการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาและน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทางผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว

การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

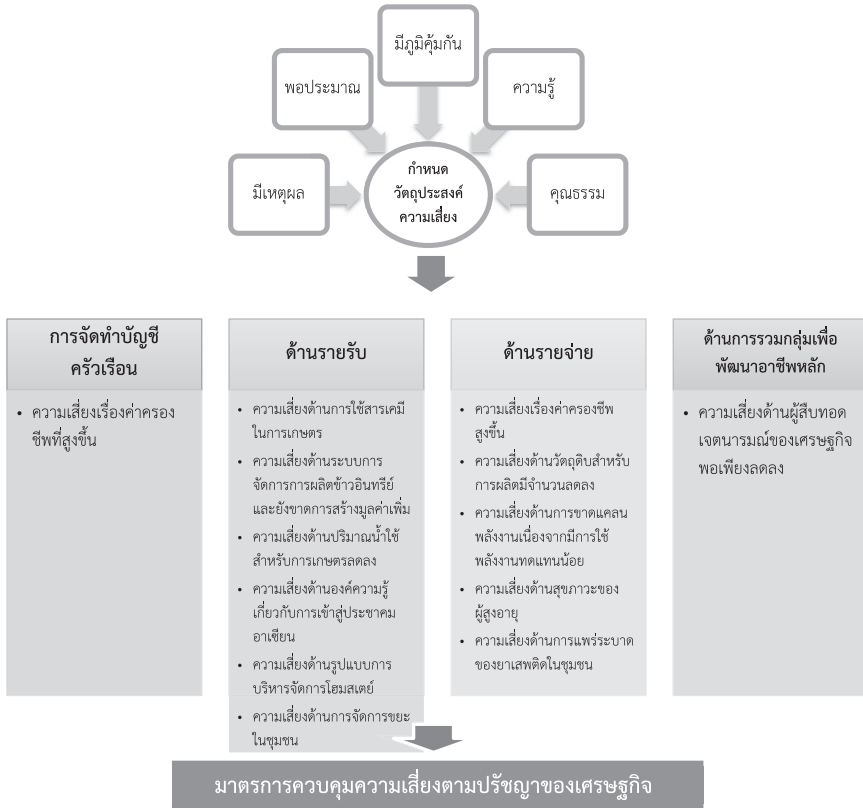
ในการศึกษานี้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยง และการติดตามและทบทวน วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กัน โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์ของข้อมูลเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล การวิเคราะห์ข้อมูลต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ความเสี่ยง วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา จากการกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยหลักการมีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน รวมถึงเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม และจากการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา พบว่าประกอบด้วยความเสี่ยงหลักๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้านรายจ่าย และด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก โดยสามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอแก้ว จังหวัดพะเยา

1. ผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอแก้ว จังหวัดพะเยา ซึ่งจำแนกตามอาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า เมื่อจำแนกตามอาชีพแล้ว อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวมีรายได้หลักสูงสุดเท่ากับ 100,001-200,000 บาทต่อปี อาชีพเกษตรกรมีรายจ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตสูงสุดคือมากกว่า 50,000 บาทต่อปี อาชีพที่มีหนี้สินมากที่สุด คือ รับจ้างทั่วไปมีหนี้สินเฉลี่ยต่อปีสูงถึง 7,533.36 บาท อาชีพที่มีเงินออมมากที่สุด คือ รับราชการ/พนักงานบริษัท มีเงินออมเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 5,668.56 บาท

ด้านการถือครองที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ใกล้เคียงกันและที่มีพื้นที่ถือครองเพื่ออยู่อาศัยมากที่สุด คือ อาชีพค้าขาย ส่วนที่ดินเพื่อการเกษตรนั้นอาชีพเกษตรกรรมถือครองที่ดินมากที่สุด โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินเอง และถ้าจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีมีรายได้หลักสูงสุดเท่ากับ 100,001 - 200,000 บาทต่อปี ส่วนด้านรายจ่ายส่วนใหญ่จะใกล้เคียงกัน โดยรายจ่ายในการอุปโภคบริโภคจะมากกว่า 50,000 บาทต่อปี ระดับการศึกษาที่มีหนี้สินมากที่สุดคือระดับปริญญาตรีมีหนี้สินเฉลี่ยต่อปีสูงถึง 5,074.32 บาท ระดับการศึกษาที่เงินออมมากที่สุด คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเงินออมเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 6,709.08 บาท

ด้านการถือครองที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ใกล้เคียงกันและที่มีพื้นที่ถือครองเพื่ออยู่อาศัยมากที่สุด คือ ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนที่ดินเพื่อการเกษตรนั้นระดับการศึกษานุปริญญาถือครองที่ดินมากที่สุด โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินเอง

สำหรับผลการศึกษาระบบการบริหารความเสี่ยง โดยสมาชิกในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการประเมินความเสี่ยงร่วมกันพบว่ามีความเสี่ยงเกิดขึ้นใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านรายรับ ด้านรายจ่าย และด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก

1.1 ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านค่าครองชีพสูงขึ้น โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก คนในชุมชน ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการอุปโภคบริโภค สินค้ามากขึ้น

1.2 ด้านรายรับ ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านการใช้สารเคมีในการเกษตร โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุจากการใช้สารเคมีในการควบคุมหญ้าก่อนจะปลูกข้าวและผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ซึ่งสมาชิกในชุมชนยังเห็นว่ามีจำเป็นอยู่ 2) ความเสี่ยงด้านระบบการจัดการข้าว ที่ยังขาดการสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวผลิตภัณฑ์ โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการด้านธุรกิจ 3) ความเสี่ยงด้านปริมาณน้ำใช้สำหรับการเกษตรลดลง เนื่องจากแหล่งกักเก็บน้ำตื้นเขิน โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก พื้นที่แหล่งกักเก็บน้ำของชุมชนถูกบุกรุก และเกิดภัยธรรมชาติบ่อย ทำให้เกิดการตื้นเขิน 4) ความเสี่ยงด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 เช่น ภาษาต่างประเทศ วัฒนธรรม ประเพณี โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผู้สนใจและนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และเข้ามาเรียนรู้เป็นจำนวนมาก แต่สมาชิกในชุมชนไม่สามารถสื่อสารกับผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมจากต่างประเทศได้

5) ความเสี่ยงด้านรูปแบบการบริหารจัดการ โฮมสเตย์ โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจากการบริหารจัดการยังไม่มีการปรับปรุงระบบที่ทันสมัยและเป็นมาตรฐาน ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้อย่างทั่วถึง และ 6) ความเสี่ยงด้านการจัดการขยะในชุมชน โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก คนในชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยวยังขาดความตระหนักในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะในชุมชน

1.3 ด้านรายจ่าย ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านค่าครองชีพสูงขึ้น โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก คนในชุมชน ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการอุปโภค บริโภค สินค้ามากขึ้น 2) ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบสำหรับการผลิตหัตถกรรมมีจำนวนลดลงและมีราคาสูงขึ้น เช่น ไม้ไผ่ โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก การนำวัตถุดิบภายในชุมชนมาใช้ในการผลิตหัตถกรรมมาก ทำให้ขาดแคลนวัตถุดิบ และส่งผลให้ราคาสูงขึ้น 3) ความเสี่ยงด้านการใช้พลังงานทดแทนยังน้อย โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก สมาชิกในชุมชนใช้พลังงานในปริมาณมาก และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ทำให้ส่งผลถึงรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น 4) ความเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก ผู้สูงอายุมีจำนวนสูงขึ้น และยังมีภาวะสารเคมีในเลือดสูง เนื่องจากขาดความรู้ในการรักษาสุขภาพ และ 5) ความเสี่ยงด้านยาเสพติดแพร่ระบาดในชุมชน โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก เยาวชนในชุมชนอยู่ในกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ ทำให้ขาดความตระหนักในการต่อต้านยาเสพติด และเกิดปัญหาในครอบครัวส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด

1.4 ด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านผู้สืบทอดเจตนารมณ์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดน้อยลง โดยมีปัจจัยเสี่ยงหรือสาเหตุมาจาก บุตรหลาน ไปศึกษานอกพื้นที่ และขาดความสนใจที่จะสานต่ออาชีพของ บิดา มารดา และไม่มีการสืบทอดองค์ความรู้ในอาชีพดังกล่าว

2. ผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาจากกระบวนการจัดการความเสี่ยงของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา พบว่าได้มาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

2.1 ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ความเสี่ยงด้านค่าครองชีพสูงขึ้น พบว่า ควรมีมาตรการในการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่นการกำหนดคกคิกา เรื่องค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้วิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต

2.2 ด้านรายรับ พบว่ามีมาตรการดังนี้ 1) ควรมีการพัฒนานวัตกรรมพื้นบ้านจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการกำจัดวัชพืช และร่วมกับนักวิชาการในการพัฒนาสารปราบวัชพืชในนาข้าวเพื่อควบคุมความเสี่ยงในการใช้สารเคมีของเกษตรกร 2) ควรศึกษาและ

ผลิตข้าวตามความต้องการของตลาด ลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เช่น วิธีการลงแขก และการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านระบบการจัดการข้าว 3) ควรใช้ระบบเหมืองฝาย ในการบริหารจัดการน้ำ และมีการขุดลอก ขยายซ่อมแซมแหล่งน้ำประจำหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านปริมาณน้ำใช้สำหรับการเกษตรลดลง 4) ควรจัดอบรมทักษะทางภาษาให้กับสมาชิกในชุมชน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมประจำหมู่บ้าน หรือจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 5) ควรศึกษาความต้องการของตลาดด้านการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ศึกษาดูงานและพัฒนาองค์ความรู้ วัฒนธรมต่างประเทศเพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านรูปแบบการบริหารจัดการโฮมสเตย์ และ 6) ควรกำหนดกติการะเบียบในการจัดการขยะ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านการจัดการขยะในชุมชน

2.3 ด้านรายจ่าย พบว่ามีมาตรการดังนี้ 1) ควรมีมาตรการในการเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่นการกำหนดกติกาเรื่องค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้วิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต เพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านค่าครองชีพสูงขึ้น 2) ควรมีการรวมกลุ่มในการสั่งซื้อวัตถุดิบเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง และขยายพื้นที่ปลูกไม้ใผ่เพื่อรองรับการผลิตหัตถกรรมเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านวัตถุดิบสำหรับการผลิต 3) ส่งเสริมการใช้พลังงานในชุมชน เช่น เตาแก๊บชีวมวล และแก๊สชีวภาพเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านการใช้พลังงานทดแทน 4) ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิต เพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และ 5) ส่งเสริมการเล่นกีฬาต่อต้านยาเสพติด และมีคณะกรรมการของชุมชนคอยสอดส่องดูแลเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านยาเสพติดแพร่ระบาดในชุมชน

2.4 ด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก พบว่าควรสร้างจิตสำนึกและสืบทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลาน และสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สอน ตลอดจนถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้านผู้สืบทอดเจตนารมณ์ลดลง

อภิปรายผล

1. การบริหารความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา

1.1 ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น สมาชิกชุมชนเห็นว่าการไม่จัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้เกิดความเสี่ยงในกรณีที่ค่าครองชีพสูงขึ้นทำให้ไม่ทราบสถานะทางการเงินของตัวเอง เป็นผลเนื่องมาจากคนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนวิถีของการอุปโภคบริโภคสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชัย วงษ์นายนะ และ ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์ (2556) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก พบว่าประชาชนไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ทำให้ไม่ทราบถึงสถานภาพทางการเงินที่แท้จริงของตนเอง ส่งผลให้ไม่มีกรลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นอีกทั้ง ยังไม่พยายามหารายได้เสริมจากแหล่งอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือนอีกด้วย

1.2 ด้านรายรับ มีความเสี่ยงที่ชุมชนเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อรายรับของชุมชน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการใช้สารเคมีในการเกษตร ความเสี่ยงด้านระบบการจัดการการผลิตข้าวอินทรีย์และยังขาดการสร้างมูลค่าเพิ่ม ความเสี่ยงด้านปริมาณน้ำใช้สำหรับการเกษตรลดลง ความเสี่ยงด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความเสี่ยงด้านรูปแบบการบริหารจัดการ โฮมสเตย์ และความเสี่ยงด้านการจัดการขยะในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชัย วงษ์นายนะ และ ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์ (2556) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนน้อย คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บางหมู่บ้านไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน ขาดกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ โดยคนในหรือคนนอกชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหาน้อย และในด้านการบริหารจัดการโฮมสเตย์เพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้จากการบริการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ชุมชนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม ตลอดจนการสร้างเอกลักษณ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ เอนก ชิตเกษร และพรพรรณ ชัยปิ่นชนะ (2552) ที่ได้ศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าต๋ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าชุมชนดังกล่าวมองข้ามองค์ความรู้ภูมิปัญญาในเชิงลึก จึงไม่มีการนำเอาความรู้เหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดต่อเยาวชนคนรุ่นหลัง แม้ที่จริงองค์ความรู้

ในเชิงลึกเหล่านี้เป็นหัวใจของการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น องค์ความรู้ทางด้านเทคนิคการเลี้ยง โคขาวให้เป็น โคขาวที่มีสุขภาพดีโดยใช้ภูมิปัญญาพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรื่องราวภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ถูกบันทึกในเอกสารทั่วไป และการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาที่มีความยั่งยืนเนื่องจากว่าจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวที่วนั้นมาจากคนภายในชุมชนเห็นคุณค่า และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาเหล่านั้นจะร่วมกันอนุรักษ์ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง จากนั้นจึงขยายขอบเขตการท่องเที่ยวโดยมุ่งนักท่องเที่ยวจากภายนอกพื้นที่ต่อไป

1.3 ด้านรายจ่ายมีความเสี่ยงที่ชุมชนตระหนัก ได้แก่ ความเสี่ยงเรื่องค่าครองชีพสูงขึ้น ความเสี่ยงด้านวัตถุดิบสำหรับการผลิตมีจำนวนลดลง ความเสี่ยงด้านการขาดแคลนพลังงานเนื่องจากการใช้พลังงานทดแทนน้อย ความเสี่ยงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและความเสี่ยงด้านการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นในอนาคตย่อมส่งผลให้รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นอย่างแน่นอน สอดคล้องกับการศึกษาของ ธวัชชัย เฟ็งพิณิจ และคณะ (2554) ได้ศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ผลการศึกษาปัญหาในการทำการเกษตรกรรมของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน สามารถแบ่งประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาภายใน ได้แก่ สุขภาพไม่แข็งแรง ขาดแรงงานหรือผู้สืบทอดงาน ขาดความรู้และประสบการณ์ ไม่มีเงินทุน หนี้สิน รายรับรายจ่ายไม่สมดุล และครอบครัวแตกแยก 2) ปัญหาภายนอก ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำ สารพิษตกค้าง โรคระบาด ขาดตลาดรองรับผลผลิต ขาดการสนับสนุนจากภายนอก ค่าครองชีพสูง และสัตว์เลี้ยงทำลายพืชผล 3) ปัญหาจากธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้ง แมลงศัตรูพืช น้ำท่วมและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และ 4) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนการผลิตสูง ขาดพันธุ์พืชที่หลากหลาย ขาดเครื่องมือในการทำเกษตร ไม่มีที่ดินทำกินและค่าแรงงานแพง

1.4 ด้านการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก ความเสี่ยงที่สมาชิกในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา ตระหนัก คือ ความเสี่ยงด้านผู้สืบทอดเจตนาธรรมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดลง เนื่องจากในปัจจุบันยังมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสามารถและเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน อีกทั้งยังมีปราชญ์ชาวบ้านอีกหลายท่านที่สามารถพัฒนาอาชีพ เสริมรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนได้ และในปัจจุบันบุตรหลานของคนในชุมชนออกไปศึกษานอกพื้นที่ และขาดความสนใจในอาชีพของบิดา มารดา ไม่มีการสืบทอดองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพดังกล่าว อีกทั้งภูมิปัญญาเหล่านี้

นับวันจะสูญหายไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นความเสี่ยงนี้ถือว่าเป็นความเสี่ยงในลำดับต้นๆ ที่คนในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัวตระหนักในขณะนี้

2. มาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ

จากมาตรการและแผนงานควบคุมความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 หลักการ คือความมีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรมนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของราชบัณฑิตยสถาน และคณะ (2554) ได้ศึกษาตัวชี้วัดความสำเร็จของเกษตรกรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน พบว่าตัวชี้วัดสู่ความสำเร็จของเกษตรกรจากปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ตามคุณลักษณะความพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ ประกอบด้วย พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ พอกินพออยู่พอใช้ ทำจากน้อยไปหามาก รู้จักตนเอง ทำตามกำลัง ไม่ตามกระแส และไม่เดือดร้อนหรือสบายเกินไป 2) ความมีเหตุผล ประกอบด้วย ไม่เห็นแก่ตัว รับฟังความคิดเห็นคนอื่น วางแผนการทำงานไว้เมื่อเชื่อใจ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำตามกำลัง เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของงาน เสียสละ ยึดหลักธรรม ไม่ใจร้อน และทำจากน้อยไปหามาก 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ประกอบด้วย ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก ครอบครัวย่อส่วนลดรายจ่าย ไม่ตามกระแส ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นและสมุนไพร ร่างกายแข็งแรง พอกินพออยู่พอใช้ มีลูกหลานสืบทอด สามัคคี แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชุมชนเข้มแข็ง รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน และมีเงินออม 4) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ลดรายจ่าย เรียนรู้ รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน พอใจในสิ่งที่ตนมี ทำตามกำลัง ไม่สร้างหนี้ ครอบครัวย่อส่วน ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก และทำบัญชีครัวเรือน และ 5) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน รู้จักตนเอง เลิกอบายมุข รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นคนอื่น เหลือกินแจก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยึดหลักธรรม สามัคคี และรักษาสืบทอดประเพณี

แผนงานหรือมาตรการในการควบคุมความเสี่ยงของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว จังหวัดพะเยา ยังสอดคล้องการศึกษาของทวิศักดิ์ ชัยบัดดา และคณะ(2555) ได้ศึกษาบ้านชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง: คู่การปฏิบัติ พบว่าได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ 1) กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชเพื่อบริโภคในครัวเรือน การผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพเพื่อการเกษตร การใช้พันธุ์พืชและสัตว์ที่ทางราชการส่งเสริม การใช้วัสดุคูปในชุมชนเพื่อการผลิตสินค้า เช่น ใช้ไม้ไผ่ทำเครื่องจักสาน

รณรงค์การใช้พลังงานอย่างประหยัด ใช้จักรยานในการสัญจรไปมา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาสาธารณสุขสมบัติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 2) กิจกรรมด้านเพิ่มรายได้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ การทำอาชีพเสริมของครัวเรือน เช่น ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด แกะสลักไม้ ปลูกยางพารา จักสานไม้ไผ่ เป็นต้น และทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ และกิจกรรมที่สองคือ จัดกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ได้แก่กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู กลุ่มทอผ้าฝ้ายลายชิด กลุ่มข้าวกล้อง-ชกมองคีรีนคร เป็นต้น โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มประกอบด้วยกรรมการและสมาชิก มีการฝึกอบรมศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการ และการผลิต มีแผนเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มการผลิต แผนพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้า 3) กิจกรรมป้องกันยาเสพติด ได้แก่ โครงการชาวบ้านร่วมใจสู้เมืองไทยแข็งแรง โครงการถักทอพลังเยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการให้ความรู้เรื่องการลด ละ เลิกบุหรี่ สุรา เป็นต้น และยังมีอาสาสมัครพลังแผ่นดินเพื่อเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยจัดกิจกรรมอยู่เฝ้าระวังตามป้อมยามของหมู่บ้านเป็นประจำ เพื่อเฝ้าระวังลูกหลานไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ส่งเสริมกีฬาเยาวชนด้านยาเสพติดภายในตำบลและระหว่างตำบล 4) จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และ 5) กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร โดยประชาสัมพันธ์เสียงตามสายจากหมอดิน ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้สมุนไพรแทน การส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกวิธี และการดูแลรักษาแหล่งน้ำ โดยองค์กรประชาชนทุกภาคส่วน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการชุดปฏิบัติการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แกนนำ ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องให้มีความสามารถในการคิดและความสามารถในการวางแผนในการควบคุมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือองค์ความรู้เกี่ยวกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรมีการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในทุกระดับ โดยเน้นให้องค์กรภาคประชาชนมีส่วนร่วม

2. พัฒนาการจัดระบบข้อมูลและฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันให้ถูกต้องและครอบคลุม เพื่อใช้ในการวางแผน ได้แก่ วัตกรรมการพื้นบ้านจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ข้อมูลด้านการตลาด และความต้องการทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ของชุมชน ข้อมูลแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ในชุมชน ข้อมูลการตลาดด้านการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งพลังงาน ทดแทน และข้อมูลระบบการจัดการขยะในชุมชน เป็นต้น

3. ส่งเสริมให้ประชาชนให้ความสำคัญและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน โดยใช้ปราชญ์ชาวบ้าน พระ เป็นผู้สอน เป็นต้น

4. ส่งเสริมให้มีจัดการความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน โดยการถอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้เป็นลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอด ให้คนในรุ่นลูกหลานของชุมชนต่อไป เพื่อประโยชน์ในด้านการผลิตของชุมชน เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านในการกำจัดวัชพืชหรือแมลง ภูมิปัญญาชาวบ้านในการลดต้นทุน การผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการระบบน้ำ หรือแม้แต่ภูมิปัญญา ชาวบ้านในการสร้างอาชีพเสริม ได้แก่ จักสาน เตาแกเลบ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วชุมชน ยังสามารถใช้ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเหล่านี้มาเป็นจุดขายในด้านการตลาด ของการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของชุมชนอีกด้วยเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาเหล่านี้ ได้แก่ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา และกลุ่มเกษตรกร จากนอก พื้นที่นั่นเอง

5. สร้างเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัด เพื่อส่งเสริม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

รายการอ้างอิง

- เจริญ เจษฎาวัลย์. (2546). การบริหารความเสี่ยง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พอดี จำกัด.
- ทวีศักดิ์ ชัยบัณฑา และคณะ. (2555). บ้านชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง: ผู้การปฏิบัติ. วารสารการบริหารและพัฒนา, 4(3), สืบค้นจาก <http://www.tci-thaijo.org>.
- ธวัชชัย เฟ็งพินิจ และคณะ. (2554). ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน และพหุภาคีภาคอีสาน. วารสารวิจัย มสค., 9(1), สืบค้นจาก <http://www.tci-thaijo.org>.
- บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) และ สำนักตรวจสอบภายในและพัฒนาบุคลากร. (2545). **Risk Management**. กรุงเทพมหานคร.
- สมชัย วงษ์นายนะ และทวนทอง เชาวศิริติพงษ์. (2556). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการหมู่บ้านในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก. **The golden Teak: Humanity and Social Science Journal**, 19(1), สืบค้นจาก <http://www.tci-thaijo.org>.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2554). **คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ**. กรุงเทพมหานคร.
- อเนก ชิตเกษร และพรรณนุช ชัยปิ่นชนะ. โครงการวิจัยและพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา บ้านไร่ป่าคา ตำบลท่าตุ้ม อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.
- อำพน กิตติอำพน (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง..สู่การปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : เพชรรุ้งการพิมพ์.